

<https://doi.org/10.52449/1857-4114.2021.37-1.01>

CZU: 796.032.2:339.1

DEZVOLTAREA SPORTURILOR OLIMPICE ÎN CONTEXTUL COMERCIALIZĂRII ȘI PROFESIONALIZĂRII ACESTORA

*Budevici-Puiu Liliana*¹, ORCID: 0000-0001-7170-2016

¹Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport, Chișinău, Republica Moldova

Rezumat. În prezent, industria sportivă este generată de o mișcare de profesionalizare. Politica de asociere are repercusiuni puternice asupra gradului de profesionalizare, a eficienței și a libertății de inițiativă în activitatea profesioniștilor din domeniu. În societatea modernă, sportul profesional este prezentat ca un tip de afacere, ca o parte importantă a industriei divertismentului, precum și ca una dintre cele mai complexe forme de comerț. Cu alte cuvinte, putem menționa că sportul profesional constituie un tip de activitate antreprenorială, al cărei scop este de a obține profit din vânzarea spectacolului competițional. În ultimul deceniu, sporturile profesionale s-au dezvoltat activ, atât la nivel național, cât și internațional, astfel încât practica încheierii de parteneriate s-a extins, dacă facem trimitere la sportivii care sunt interesați de a activa în cluburile străine. Profesionalizarea sportului este un proces obiectiv, inevitabil, care contribuie la o creștere a eficacității, tehnicității, esteticii și divertismentului sportului. În plus, plasarea sportului pe o nouă bază organizațională și economică oferă statului posibilitatea de a-și completa bugetul cu surse financiare suplimentare. Cu toate acestea, caracterizarea dinamicii dezvoltării sporturilor profesionale, reflectată de mai mulți autori, atestă faptul că, prin profesionalizarea lui, sportul își pierde funcția și rolul umanist în societate. "Sportul profesionalizat este un dezastru social, deoarece produsul său nu constă doar în victorii și rezultate care constituie gloria și imaginea unui stat, dar presupune oameni care și-au pierdut sănătatea" [5]. În sporturile profesionale, principiul sportului olimpic „Fairplay” își pierde sensul, lăsând loc celui cu referire la obținerea „victoriei cu orice preț” (intimidarea adversarului, agresivitate, fraude, presiune psihologică severă asupra concurentului în afara competiției și în procesul concurențial). În prezent, asistăm la o comercializare a sportului și la faptul că Mișcarea Olimpică începe să fie o „sinteză a spectacolului sportiv, a tehnologiei publicitare și a politicilor publice”. Sporturile olimpice se distanțează de cele de masă (obișnuite), argumente evidențiate prin următoarele aspecte: creșterea rapidă a realizărilor sportive nu se află în concordanță cu cele ale condiției fizice a populației. În același timp, sportul olimpic orientează și asigură subvenționarea unor sume uriașe din bugetul unui stat. De exemplu, bugetul pentru Jocurile Olimpice de la Tokyo a fost în valoare de 1.6 - 1.8 trilioane de yeni japonezi, respectiv de aproximativ 14.5 – 16.2 miliarde de euro pentru un număr de 33 de probe sportive, 47 de discipline și 324 de evenimente, la care au participat peste 12.000 de sportivi [7].

Cuvinte-cheie: sport, profesionalizare, comercializare, Olimpism, Mișcare Olimpică.

Introducere. Probele sportive au intrat în programul olimpic cu propriile reguli și tradiții, cu o structură universală și un rol decisiv al componentei economice, cu un management avansat, cu drepturi și responsabilități echilibrate ale sportivilor calificați, precum și cu structuri organizatorice și de dirijare bazate pe principiile democrației [3, 4]. Sportul olimpic s-a dezvoltat și a devenit o afacere de miliarde de dolari, acoperind toate colțurile globului [6]. De-a

lungul istoriei moderne, sportul s-a bazat pe filosofia Olimpismului, pe principiile fundamentale ale Mișcării Olimpice. Potrivit Cartei Olimpice, Olimpismul reprezintă „un amestec de sport, cultură și educație” sau „un stil de viață bazat pe bucurie, construit pe efort, valoarea educativă a bunului exemplu și respectului, principii etice fundamentale universale”. Totuși Olimpismul se caracterizează și prin fenomene antiumaniste, precum șovinismul, prejudecățile arbitrilor,

subiectivitatea și ostilitatea fanilor și, nu în ultimul rând, prin tulburările aduse sănătății sportivilor ca urmare a proceselor intensive de antrenament. Dopajul a devenit un atribut aproape indispensabil al Mișcării Olimpice moderne, iar manipularea și corupția pot fi identificate cu ușurință în activitățile sportive de anvergură. Astfel, falsificarea rezultatelor sportive conduce spre distrugerea sănătății sportivilor și contribuie la aceea că performanțele obținute sunt determinate de realizările chimiei și farmacologiei, și nu de sportivul însuși. Cu toate acestea, Olimpismul se bazează cu prioritate pe valori umane universale, cum ar fi [1]:

- ✓ îmbunătățirea fizică și spirituală a celor care-l practică;
- ✓ o viața umană și activă;
- ✓ un spirit eficient al rivalității;
- ✓ un respect deosebit și o funcție inerentă de menținere a păcii.

Subiectul abordat în cercetare este unul deosebit de vast, întrucât probele sportive olimpice se află într-o continuă schimbare, care este condusă de manageri sportivi, arbitri, jucători, suporteri, precum și de generarea veniturilor masive din sport. Apariția unor noi sporturi (freestyle, pistă scurtă, culturism, aerobic sportiv, înot sincronizat, deltaplan, windsurfing sportiv etc.) atrage noi manifestări competitive în acest domeniu. Mai mult, formarea unor sporturi a devenit posibilă datorită modernizării tipologiei existente de probe sportive, interacțiunii sportului cu alte ramuri ale culturii (dansuri sportive, gimnastica ritmică), influenței și îmbogățirii reciproce a diferitelor progrese sportive, științifice și tehnologice.

Scopul cercetării constă în a analiza tendințele în dezvoltarea sporturilor olimpice în contextul comercializării și profesionalizării.

Metode de cercetare utilizate în cercetare s-au concretizat în cele teoretice generale (analiza, sinteza, abstractizarea și generalizarea) și metodele de cunoaștere științifică (studiul literaturii de specialitate și descrierea).

Profesionalizarea marchează trecerea amatorismului spre profesionalism, iar pentru a înțelege mai bine acest aspect, vom prezenta în continuare unele argumente esențiale în acest sens. Profesionalizarea este un proces care, potrivit lui Richard Wittorski [5], se situează pe două niveluri esențiale:

✓ *profesionalizarea actorilor*: se referă la formarea indivizilor pentru una dintre profesiile deja existente în domeniul de referință;

✓ *profesionalizarea activităților*: transformarea unei activități într-o profesie autonomă.

Autorul atribuie conceptului ”profesionalizare” trei sensuri:

- „Profesionalizare - profesie” - constituirea unui grup social autonom;
- Asistență în flexibilitatea muncii - „profesionalizare - eficiența muncii”
- Procesul de formare a profesionistului prin instruire - „profesionalizare - instruire”

În lumea sportului se folosesc cuvintele „ocupație” și „profesie”, concepte sinonime.

Coexistența mai multor statusuri (personal de conducere, executiv și de subordonare, de pregătire tehnico-tactică, medical, de kinetoterapie etc.), ale căror frontiere rămân deseori neclare, creează tensiuni interne și jocuri de putere importante pentru a ocupa un loc central în funcționarea organizațiilor sportive.

Conținutul conceptului de „sport profesional” face referire la anumite grupuri de sportivi profesioniști [3, 4]:

1) sportivii care participă cu succes atât la Jocurile Olimpice, cât și la campionatele mondiale, precum și la o serie de starturi de cupă și comerciale;

2) sportivii care au rezultate înalte, dar care nu îndeplinesc cerințele pentru a participa cu succes la competiții majore;

3) sportivii veterani, specializați în special în jocuri sportive, precum și în artele marțiale, patinajul artistic.

Regimul de profesionalizare și toate obligațiile care decurg din acesta

(antrenamentul sportiv, pregătirea tehnico-tactică, nivelul de competiții) au determinat antrenorii/managerii sportivi să dezvolte considerabil procesul de antrenament. De asemenea, canalele mari de televiziune au început să plătească foarte mult pentru a transmite competiții de anvergură, iar sportivii profesionați au procedat la încheierea de contracte plătite substanțial. Prin urmare, tot mai multe cluburi au început să-și organizeze viața sportivă cu echipele lor profesionale, personalul tehnic și cel medical înregistrând, totodată, o creștere considerabilă. De asemenea, jucătorii au fost puși în situația de a-și schimba viața personală pentru a putea rezista noilor sarcini de muncă. Astfel, le-au fost impuse anumite perioade de recuperare și schimbare a regimului alimentar, generând adesea unele abuzuri, oboseală și, prin urmare, incompatibilitate cu regimul de muncă săptămânal și cu performanța pe care trebuia să o obțină într-o anumită competiție [2].

În prezent, asistăm la un management meticulos și precis al activității sportivului de performanță. Cele mai avansate mijloace sunt implementate, iar sportivul este acum monitorizat, controlat, îngrijit și gestionat în cele mai mici detalii. Personalul medical utilizează cele mai performante instrumente medicale, aplicând sportivilor proceduri de întreținere și recuperare la cel mai înalt nivel. Jucătorul profesionist a devenit un adevărat sportiv, capabil de performanțe înalte. Toate acestea, în mod evident, au favorizat creșterea imediată a nivelului și timpului de joc. Într-adevăr, putem observa că timpul de joc efectiv în cadrul unui meci (aproximativ optzeci de minute, minus timpul de inactivitate datorat arbitrajului și accidentării) a crescut considerabil. Această creștere a timpului de joc este, de asemenea, rezultatul unei pregătiri mai bune (în special a celei fizice) a sportivilor profesioniști capabili să alerge, să sară, să împingă, să abordeze tehnici și tactici mult mai performante decât anterior. Prin urmare, acest fapt consolidează calitatea spectacolului oferit în timpul competițiilor și generează invidia

radiodifuzorilor, a agenților de publicitate, a telespectatorilor și a suporterilor [1, 2].

Un alt aspect nesoluționat în sportul profesionist este calendarul sportiv, întrucât numărul competițiilor a fost majorat, ceea ce afectează pregătirea și recuperarea sportivilor profesioniști într-un timp util pentru a putea participa la noi evenimente sportive. Prin urmare, este imperativ ca sportivii să se odihnească și să se pregătească pentru a evita o rată excesiv de mare de leziuni (accidente de muncă) și de abuzuri inevitabile de droguri, care merg adesea mână în mână cu banii obținuți din contracte bine plătite și cu suprasolicitările sportivilor profesioniști. O caracteristică a sistemului modern al competițiilor este nu numai stabilitatea calendarului competițional, ci și atașamentul față de facilitățile sportive (locul de desfășurare). Astfel, organizarea și desfășurarea unui eveniment sportiv de anvergură reprezintă o lucrare complexă, care implică nu numai construirea de facilități sportive, ci și formarea unei întregi infrastructuri [3]. Utilizarea managementului modern în organizarea și desfășurarea turneelor competiționale pentru o lungă perioadă a contribuit nu numai la popularizarea sportului per ansamblu, la dezvoltarea probelor olimpice, dar a făcut posibilă transformarea unor astfel de turnee în evenimente comerciale majore, ca principale surse de venituri ale federațiilor naționale și ale autorităților publice. Profesionalizarea sportului impune a fi luate în considerare problemele de protecție socială a sportivilor, mecanismele de reglementare a relațiilor de muncă și a problemelor cu care se confruntă aceștia în societate. De asemenea, este importantă influența specialiștilor de diferite profiluri asupra pregătirii sportivilor și a participării lor la competiții. Un impact deosebit asupra sportivilor îl au centrele de pregătire și de antrenament, în calitatea lor de stimuli puternici pentru dezvoltarea sportului olimpic și pentru crearea unui mediu competitiv, generator al schimbării orientărilor valorice ale sportivilor [4].

Dezvoltarea separată a sporturilor olimpice și profesionale a contribuit la formarea sistemelor organizatorice distincte, a sistemelor de competiție și a diferitelor metode de antrenament. Cu toate acestea, în noile condiții socioeconomice, s-au manifestat în mod clar tendințele de profesionalizare și comercializare a sporturilor olimpice. Principiile sportului amator, în înțelegerea sa tradițională, pe care se baza funcționarea sportului olimpic, au intrat în conflict cu realitățile formelor lor moderne de dezvoltare, ce au stat la baza schimbărilor calitative organizaționale și legale [3]. Interesul pentru competițiile olimpice a fost determinat de calitatea înaltă și așteptată a activității concurențiale a participanților, de intriga și imprevizibilitatea rezultatului final. Pentru a crea o competiție acerbă, organizatorii au început să invite un număr limitat de sportivi (cei mai populari), lideri ai sezonului, care să participe la competiții și să demonstreze rezultate sportive înalte.

Forțarea antrenamentului sportiv limitează uneori capacitatea de a efectua în mod eficient și fiabil activități complexe (profesionale), reduce motivația, subminează sistemul de aspirații, orientează valorile sportivului din cauza leziunilor, încetează creșterea rezultatelor, conducând adeseori la finele unei cariere sportive. Situația este agravată de caracteristica specifică a sporturilor profesionale, care se manifestă clar în sporturile olimpice - crearea și menținerea unei atmosfere de competiție acerbă, fără de care sportul își pierde atractivitatea pentru spectatori, interesul televiziunii și al sponsorilor.

În prezent, lumea se confruntă cu problema acută a creșterii duratei unei cariere sportive. Cu toate acestea, după cum arată practica, majoritatea sportivilor, după încheierea carierei lor, se vor confrunța cu problema stării de sănătate, a adaptării sociale, care va afecta în mod natural calitatea vieții.

De asemenea, putem menționa că profesionalizarea și comercializarea sportului

modern a devenit motivul formării unui sistem de protecție socială pentru sportivi remarcabili. Astfel, un rol important în protejarea intereselor sportivilor este atribuit agențiilor intermediare, care încheie contracte comerciale în numele acestora, investind banii câștigați într-o anumită afacere, ceea ce le determină în mare măsură viitoarea existență după finalizarea carierei sportive, o adaptare mai rapidă la noile condiții de viață. Cu toate acestea, în comparație cu sportul profesional, sistemul de protecție socială din sporturile olimpice este încă la început. Din păcate, astăzi mulți sportivi, în special în țările care au apărut în spațiul postsovietic, se confruntă cu problema protecției sociale - salarii insuficiente, garanții materiale minime sub formă de pensii/rente viagere, o deteriorare accentuată a condițiilor de muncă, lipsa suportului tehnic și material de înaltă calitate, lipsa unei infrastructuri dezvoltate pentru realizarea antrenamentelor (stadioane, arene, echipamente și instalații sportive), lipsa unei reglementări specifice pentru crearea condițiilor și luarea de măsuri în vederea asigurării protecției adecvate a sănătății și siguranței participării la competiții, plecarea specialiștilor de înaltă calificare pentru a activa în străinătate cu salarii mai mari. Un mod important de formare a unui sistem de protecție socială în diferite țări îl constituie plata unor burse personale sportivilor de înaltă clasă, a unor pensii personale pentru sportivii care și-au încetat activitățile sportive, toate acestea fiind reglementate prin legislație. Cu toate acestea, după cum atestă practica sportivă din ultimii ani, mulți sportivi supradotați sunt obligați să caute condiții mai bune pentru antrenament în alte țări [1, 3].

Influența tendințelor de profesionalizare și comercializare în sportul olimpic s-a produs pe fondul unor schimbări importante, care au afectat dezvoltarea sa ulterioară:

✓ adoptarea unui cadru normativ care să reglementeze plățile și veniturile alocate sportivilor, activitatea reprezentanților

acestora, a agențiilor de publicitate, difuzarea competițiilor internaționale etc.);

✓ transformarea sistemului competițional, integrarea formatelor sporturilor olimpice și profesionale într-un singur sistem de competiție și dezvoltarea fondurilor de premii/subvenții pentru organizarea turneelor de anvergură;

✓ formarea elitei sportive din rândul vedetelor sporturilor mondiale, ale căror stil de viață, hobby-uri și venituri sunt în mod constant în câmpul vizual al televiziunii și al presei;

✓ formarea unui sistem de protecție socială pentru sportivii de performanță.

Concluzionând, putem menționa că:

✓ profesionalizarea și comercializarea sportului, a sistemului modern de competiții afectează pregătirea sportivilor;

✓ în sport, s-a format un număr mare de specialiști calificați pe anumite specializări - antrenori, medici sportivi, kinetoterapeuți, maseori, pentru care sportul a devenit o sferă de activitate profesională;

✓ un antrenor are o influență semnificativă asupra pregătirii unui sportiv, de al cărui profesionalism depinde cariera acestuia în perspectivă (practica sportivă abundă în exemple cu referire la nivelul ridicat al calificărilor, la abilitățile organizatorice și pedagogice ale antrenorilor care pot inspira sportivii să obțină rezultate remarcabile, dar și exemple care reprezintă un pericol pentru cariera de succes a unui sportiv);

✓ în contextul comercializării sporturilor olimpice, sistemul relației antrenor-sportiv s-a schimbat (sportivii au început să câștige mai mulți bani decât mentorii lor, devenind astfel mai independenți, fiind ghidați nu de considerente metodice, ci de cele economice atunci când iau decizii pentru a-și schimba cu ușurință antrenorii cu alții mai „comfortabili”);

✓ greșelile personalului calificat de antrenori și activitățile lor necoordonate pot conduce la consecințe grave, care dau naștere traumatismelor, bolilor și, în consecință, atrag sfârșitul unei cariere sportive;

✓ este necesar să se îmbunătățească continuu pregătirea sportivilor de înaltă calificare, luând în considerare tendințele de profesionalizare și comercializare, să se identifice abordări eficiente cu accent pe soluționarea diverselor obiective strategice (obținerea celor mai înalte rezultate la Jocurile Olimpice, în turneele de anvergură, prestigioase, să existe o combinație rațională de performanță și succes);

✓ în condițiile socioeconomice moderne, există un proces de integrare într-un singur întreg a două tipuri de sporturi cu cele mai înalte realizări - olimpice și profesionale. Astfel, sportul de performanță dobândește caracteristicile unei forme mixte de organizare, care combină diverse priorități și criterii - obținerea celor mai înalte rezultate la Jocurile Olimpice, numărul de medalii câștigate, locul echipei în competiția neoficială și sfera de afaceri.

Referințe bibliografice:

1. Kozlova E.K., Rabin M.F. (2016). *The dynamics of the effectiveness of the competitive activity of the most powerful athletes in the world during the Olympic year*. [in Russian] In: *Science in Olymp. Sports*, no. 4, p. 23–34.
2. Imas E.V., Borisova O.V. (2017). *Professional tennis: problems and development perspectives*: [monograph] [in Russian]. Kiev: Publishing House “Olymp. LIT”, 2017. 288 p.
3. Platonov V.N. (2015). *The system of training athletes in Olympic sports. General theory and its practical applications: manual* [for trainers] [in Russian]. Kiev: Olimp. lit., 2015. 680 p.
4. Platonov V.N., Bubka S.N., Bulatova M.M. and others. (2009). *Olympic sports*. [in Russian] Kiev: Olymp. lit. T.2. 696 p.
5. Wittorski R. (2008). *Science, International Journal of Educational Research and Training for Adults, "Professionalization"*, Summary Note, p. 15.
6. White Paper on Sport
7. www.diez.md